

Toespraak Dirk Schiltz : Tentoonstelling Frans Mortelmans Godshuizen

Dames en heren,

Onze schepen van Cultuur Philip Heylen heeft mij gevraagd om hem te verontschuldigen, dus neem ik als voorzitter van de Stichting Mortelmans in zijn plaats het woord.

Welkom allen hier in het godshuis Lantschot dat samen met het godshuis Vanderbiest de locatie vormt voor de tentoonstelling gewijd aan kunstschilder Frans Mortelmans naar aanleiding van de 150ste verjaardag van zijn geboorte.

De historiek van deze locatie in het Vlaamse kunstpatrimonium is niet te onderschatten.

Toen de interieurinrichter en mecenas François Franck dit godshuis huurde in 1899 vestigde zich hier een vereniging die al snel de naam van "De Kapel" kreeg. Het waren jongeren, kunstenaars en schrijvers, sommigen met anarchistische inslag zoals Jacques Mesnil of uitgever Victor Ressler die hier in de kapel furore maakten. Deze jongeren organiseerden toespraken, voordrachten, tentoonstellingen, concerten en zo meer. Lodewijk Mortelmans, de broer van Frans Mortelmans kwam hier concerten, tentoonstellingen waren er onder meer van Alois de Laet, die hier vorig jaar nog op initiatief van de familie Ressler en stadsgids Alex Elaut bedacht werd met een mooie tentoonstelling. Richard Baseleer stelde hier ten toon. Baseleer zou een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van de kunstkring "Kunst van heden", die bij de kunstenaars van "de kapel" haar oorsprong vond. Zoals trouwens ook in het domein van de muziek de "Maatschappij der Nieuwe Concerten" hier haar oorsprong kende. Deze maatschappij stond onder de muzikale leiding van Frans' broer, Lodewijk.

Stijn Streuvels werd uit het verre Ingoogem naar hier gehaald om er voor te dragen uit zijn "Zomerland", de piepjonge Willem Elsschot maakte er zijn debuut. Andere sprekers waren Prosper Van Langendonck, Frederik van Eeden, Hugo Verriest, Louis Franck, Henry Van de Velde, Georges Eeckhout, August Vermeylen, ... Kortom, het was hier een zeer boeiende en gevarieerde locatie die vrij werd open gesteld voor al wie het horen of zien wou. Het zal dan ook niet verbazen dat de kapel vaak te klein was om alle toehoorders binnen te laten.

De Beeldhouwer Willy Kreitz had hier een tijd lang zijn atelier en belangrijker nog, de schrijver en kunstcriticus Roger Avermaete richtte er in 1926 zijn school voor kunstambachten op. De neef van Frans en Lodewijk, de pastelschilder en tekenaar Franck Mortelmans werd er leraar.

Het geeft maar aan wat een rijke kunstminnende geschiedenis deze locatie ons biedt. En tot nu, in het jaar 2015 worden hier nog steeds tentoonstellingen gehouden. Onder de hoede van Arte Falco, wordt het Godshuis Vanderbiest verhuurd voor tentoonstellingen, en voor de Lantschot kapel is dat de Stichting Robus, die ze ter beschikking stelt voor jonge en beginnende kunstenaars.

Maar nu even terug naar de familie Mortelmans. De Familie Mortelmans woonde in deze buurt. Vader had een drukkerij en moeder hield een papierwinkel hier nauwelijks honderd meter verder op het Klapdorp. Alle kinderen gingen naar de academie want vader Karel, die een kunstminnaar was, wilde dat de kinderen ook iets zouden meedragen van de kunsten. Het is hem wonderwel gelukt met twee zonen en een kleinzoon die bekende kunstenaars werden.

In de opstellen die Antoon Mortelmans, de jongste broer van Frans naliet, vertelt hij over hun jeugdijaren hier in de buurt, hoe de broers Frans, Lodewijk en Antoon kikkers gingen vangen aan het Noordkasteel en hier op een koertje in het Boterhamstraatje loslieten, Het toeval wil dat op diezelfde locatie nu het private Museum "Huis Mortelmans" zijn plaats heeft gevonden. Hoe zij met patatten gingen smijten over de huizen, hoe ze karren gingen verduwen op stadswaag, kortom, hoe de kinderen hier in deze volkse buurt ravotten en deugnieterij uithaalden. Frans ging door voor een sterke kerel die nogal eens durfde "aflappen" zoals men dat toen noemde.

Veel weten we niet van Frans Mortelmans omdat er helaas geen archief is bewaard door de erven.

De Stichting Mortelmans slaagde er toch in om na de eerste beknopte biografie uit 2002 geschreven door wijlen professor Dr. Guido Persoons een lijvig boek uit te geven in 2009 over Frans Mortelmans, geschreven door Norbert Hostyn, Gewezen conservator van het Stedelijk Museum van Oostende en het Muzee, hier aanwezig.

Als er één ding is dat opvalt in het oeuvre van Frans Mortelmans, dan is het wel zijn liefde voor Bloemen en stillevens, steeds geschilderd in zijn flatterende virtuoze schildersstijl. Wanneer hij in 1897 een tentoonstelling houdt in de Verlatzaal samen met de uitstekende beeldhouwer en animalier Josuë Dupon schrijft het kunsttijdschrift "de Vlaamse School" onder de redactie van Pol De Mont het volgende over Frans Mortelmans :

Frans Mortelmans is ingenomen met al wat decoratief is, wat treft door tegenstelling van lijn licht en kleur. Hij blijft bij de natuur niet meer dan volstrekt nodig en maakt vooral geen fotografie. Bekreunt zich bitter weinig om de min of meer nauwkeurige vertolking van het model, maar brengt intussen panelen voort vol harmonie van kleur, vol eenheid en vol leven. Fantazie zo men wil maar dan rijke fantazie.

Met zo'n losse brede toetsen, met zo'n ongemene vaardigheid en zekerheid van hand, zo luchtig en gemakkelijk is de verf op de doeken geveegd, dat het een ware lust is.

Decoratieve stukken zonder meer, zijn met zoveel talent geborsteld, en verraden zozeer de echte kolorist, dat zij in elke verzameling schitteren zouden door hun kleurenpracht.

Mortelmans ging zijns weegs, en schilderde om zijn persoonlijke voldoening. Hij werd niet te min begrepen door het publiek, toe gejuicht en aangemoedigd, het geen tot eer strekt van de kunstenaar zelf, maar ook tot eer van de Antwerpse bevolking.

De kunst van Mortelmans is gezond, echt Vlaams, door en door Antwerps, en daarom hebben we haar lief.

Frans Mortelmans was actief betrokken bij verschillende kunstkringen, waaronder "Arte et Labore" en zeker ook de kunstkring "De Scalden". Deze laatste kring had als doelstelling om de decoratieve kunsten op een hoger niveau te tillen en bestond bijna uitsluitend uit leerlingen van de Antwerpse academie en van het pas opgerichte hoger instituut. In deze kring veel bekende namen, Edward Pellens, Emiel Vloors, Josue Dupon, Jozef Posenaer, Eugeen Van Mieghem, Pol De Mont, Edmond Van Offel, Lode Baeckelmans, Gerard Portielje, en ook vele minder bekende maar uitstekende kunstenaars in velerlei disciplines.

Het werk van Frans Mortelmans doorstaat de tand des tijds. Ook nu zijn er kunstliefhebbers die zich graag een werk van zijn hand aanschaffen. En gelijk hebben ze.

Alvorens het woord of liever de klank te geven aan Geert van Fraeyenhoven en zijn gelegenheids ensemble wil ik een dankwoord richten aan KBC voor de steun die zij ons gaven voor het drukken en verspreiden van affiches en flyers voor deze tentoonstelling, en aan de Heer Casteels, bezieler van Rozen Casteels, die net zoals op de tentoonstelling in de KBC toren enkele jaren geleden ook nu bereid was om deze godshuizen op te fleuren met prachtige rozen uit zijn rozenkwekerij.

Na het nu volgend muzikale intermezzo waarin Geert en zijn ensemble een aantal werken van Lodewijk Mortelmans zullen brengen zal de Heer Norbert Hostyn, die ook lid is van onze raad van bestuur, het woord nemen en aansluitend de tentoonstelling openen. Daarna kunnen we samen een glas drinken in het Godshuis Vanderbiest U aangeboden door de Stichting Mortelmans .

Ik wens U allen veel kijk en luisterplezier en geef nu eerst het woord aan Geert en zijn ensemble.

Dirk Schiltz

Vrijdag 23/10/2015